

OCELOVÉ JESKYŇE

Isaac ASIMOV

ARGO
TRITON

ARGO
TRITON

OCELOVÉ Isaac
Asimov
JESKYNĚ

ARGO
TRITON

Přeložil Zdeněk Lorenc.

Isaac Asimov
Ocelové jeskyně

Copyright © 1954 by Isaac Asimov
Translation © Zdeněk Lorenc, dědicové, 2003
Cover photo © Scott Bowlin | Bigstock.com
Cover © Lukáš Tuma, 2012
© Stanislav Juhaňák – Triton, 2012

Published by arrangement with Doubleday,
a division of The Doubleday Broadway Publishing Group,
a division of Random House, Inc.
ISBN 978-80-7387-594-7 (Triton)
ISBN 978-80-257-0688-6 (Argo)

Nakladatelství Triton, Vykáňská 5, 100 00 Praha 10
www.triton-books.cz

Nakladatelství Argo, Milíčova 13, 130 00 Praha 3
www.argo.cz

OCELOVÉ ASIMOV
JESKYNĚ

ARGO
TRITON

Kapitola 1

Rozhovor s komisařem

Když Lije Baley došel ke svému stolu, uvědomil si, že se R. Sammy na něj dívá pln očekávání.

Klidné rysy obličejě mu ztvrdly. „Co chcete?“

„Šéf chce s vámi mluvit, Lije. Ihned. Jakmile se objevíte.“

„Dobrá.“

R. Sammy se nehnul z místa.

Baley řekl: „Můžete jít!“

R. Sammy se otočil na podpatku a odešel po své práci. Baley si podrážděně pomyslel, proč tu práci nemůže dělat člověk.

Chvilí prohlížel obsah tabákového váčku a v duchu počítal. Při dvou dýmkách denně by to mohl vydržet do příštího přídělu.

Pak opustil své ohrazené místo (před dvěma lety tento kout, ohrazený zábradlím, přímo nenáviděl) a přešel celou místnost.

Simpson zvedl hlavu od svého registrátoru, když šel Baley kolem něho.

„Šéf chce s tebou mluvit, Lije.“

„Vím. Už mi to řekl R. Sammy.“

Páska, hustě pokrytá kódovanými znaky, se nepřetržitě odvíjela z nitra registrátoru, jak tento nevelký přístroj prohledával a rozbíral svou paměť, aby získal žádanou informaci, obsaženou v drobných chvějivých vzorcích na lesklé hladině rtuti.

„Nejraději bych ušetřil R. Sammymu jednu odzadu, kdybych

se nebál, že si přerazím nohu,“ řekl Simpson. „Nedávno jsem viděl Vincence Barretta.“

„Ano?“

„Chtěl by zpátky na své bývalé místo. Nebo na kterékoliv místo v oddělení. Ten ubohý chlapec je nešťastný, ale co jsem mu mohl říct? R. Sammy dělá jeho práci, a hotovo. Ten kluk musí nyní pracovat jako nakladač na kvasinkových farmách. Byl to milý hoch. Každý ho měl rád.“

Baley pokrčil rameny a pronesl ostřeji, než měl v úmyslu: „Taková věc každého pořádně probudí.“

Šéf měl vlastní kancelář. Na mramorovaném skle stálo JULIUS ENDERBY. Hezká písmena. Pečlivě vyrytá do skla. Pod tím stálo POLICEJNÍ KOMISAŘ MĚSTA NEW YORKU.

Baley vstoupil a řekl: „Pozval jste mne, komisaři?“

Enderby vzhlédl. Nosil brýle, protože měl přecitlivělé oči a nensnášel běžně používané kontaktní čočky. Teprve když si na ně člověk zvykl, mohl zachytit i ostatek obličej, který byl zcela bezvýrazný. Baley měl silný dojem, že si komisař na brýlích nejméně cení to, že mu dodávají charakteristický vzhled, a nevěřil, že komisařovy oči jsou tak přecitlivělé, jak tvrdil.

Komisař vypadal velmi neklidně. Upravil si manžety, opřel se nazad a řekl příliš srdečně: „Posaďte se, Lije. Posaďte se.“

Baley se prkenně posadil a čekal.

Enderby řekl: „Jak se daří Jessii a chlapci?“

„Dobře,“ řekl Baley prázdně, „docela dobře. A jak vaší rodině?“

„Dobře,“ řekl Enderby jako ozvěna. „Docela dobře.“

To byl špatný začátek.

Baleyho napadlo: S jeho tváří není něco v pořádku.

Nahlas pronesl: „Komisaři, byl bych vám vděčen, kdybyste pro mne neposílal R. Sammyho.“

„Jistě, vy víte, co soudím o těchto věcech, Lije. Ale on sem byl přidělen a já ho musím nějak využít.“

„Je to trapné, komisaři. Sdělí mi, že se mnou chcete mluvit, a pak tam zůstane stát. Víte, jak to myslím. Musím mu říct, aby odešel, jinak se ani nehne.“

„To je moje chyba, Lije. Poslal jsem ho se vzkazem, a zapomněl jsem mu přesně určit, aby se potom věnoval své práci.“

Baley povzdychl. Drobné vrásky kolem tmavohnědých očí se mu prohloubily. „Ale chtěl jste se mnou mluvit.“

„Ano, Lije,“ řekl komisař, „ne však o něčem lehkém.“

Zvedl se, otočil a přistoupil ke stěně za svým stolem. Stiskl nenápadný vypínač a část stěny se stala průhlednou.

Baley zamrkal v nenadálé záplavě šedivého světla.

Komisař se usmál: „Dal jsem si to loni schválně udělat, Lije. Asi jsem vám to ještě nepředvedl. Pojdte blíž a podívejte se. Za starých dob to bylo ve všech místnostech. Říkalo se tomu ‚okna‘. Věděl jste to?“

Baley to věděl moc dobře, protože přečetl mnoho historických románů.

„Slyšel jsem o tom.“

„Pojďte sem.“

Baley se trochu zamračil, ale poslechl. Nebylo příliš slušné předvádět soukromou místnost celému světu. Komisař někdy svůj obdiv pro středověk příliš přeháněl.

Tak jako s brýlemi, pomyslel si Baley.

V tom to je. Právě ty mu dodávají podivný vzhled.

Řekl pak: „Dovolte, komisaři, ale máte nové brýle, nebo ne?“

Komisař na něj pohlédl s nesmírným údivem, sundal si brýle, podíval se na ně a potom na Baleyho. Bez brýlí se jeho obličej zdál ještě kulatější a jeho brada mnohem výraznější. Jeho pohled se stal příliš neurčitým, jako by jeho oči ztratily správné ohnisko.

„Ano,“ pronesl.

Nasadil si brýle na nos a s opravdovou nevolí dodal: „Před třemi dny jsem si rozbil ty staré. Až do dnešního rána jsem ne-

byl schopen sehnat si nové, Lije, ty poslední tři dny byly pekelné.“

„Kvůli brýlím?“

„A také kvůli jiným věcem. K tomu se teprve dostanu.“

Otočil se k oknu a Baley rovněž. S mírným úlekem si Baley uvědomil, že prší. Celou minutu zíral na vodu padající z oblohy, zatímco komisaře naplňoval jakýsi pocit pýchy, jako kdyby tento jev bylo něco, co sám uspořádal.

„Už je to potřetí v tomto měsíci, co vidím, jak prší. Pěkný pohled, nezdá se vám?“

Proti své vůli si Baley musel přiznat, že to působí velmi silně. Během svých dvaadvaceti let málokdy viděl déšť nebo nějaký jiný přírodní jev.

„Vždycky se mi zdá,“ odpověděl, „že všechna voda, co padá na město, přichází nazmar. Měla by se zachycovat v nádržích.“

„Lije,“ pravil komisař, „vy jste modernista. V tom je s vámi potíže. V dobách středověku lidé žili ve volném prostoru. Nemyslím tím jenom venku na farmách. Myslím také ve městech. Dokonce i v New Yorku. Když pršelo, neviděli v tom žádnou ztrátu. Oslavovali to. Žili v těsném spojení s přírodou. Je to zdravější, lepší. Potíže moderního života pocházejí z toho, že jsme odloučeni od přírody. Přečtěte si někdy o Uhelném věku.“

Baley to četl. Slyšel mnoho lidí naříkat nad vynálezem atomové jehly. Sám také naříkal, když se něco nedařilo nebo když na něj padla únava. Takový nářek představoval neoddělitelný rys lidské povahy. Tehdy v Uhelném věku lidé nařikali nad vynálezem parního motoru. V jedné Shakespearově hře kterási postava naříká nad vynálezem střelného prachu. Za tisíc let lidé budou naříkat nad vynálezem pozitronového mozku.

Ke všem čertům s tím vším.

Řekl mrzutě: „Poslyšte, Julie.“ (Neměl ve zvyku chovat se ke komisaři v úředních hodinách přátelsky, i když ho komisař zahr-

noval častokrát opakovaným ‚Lije‘, ale tady šlo zřejmě o něco jiného.) „Poslyšte, Julie, mluvíte o všem možném, kromě toho, kvůli čemu jsem k vám přišel, a to mi dělá starost. O co jde?“

„K tomu se dostanu, Lije,“ řekl komisař. „Dovolte, abych to udělal po svém. Jsou... jsou určité potíže.“

„Nepochybně. Co na této planetě není? Další potíže s těmi roboty?“

„V jistém smyslu ano, Lije. Jsem tady a divím se, jak mnoho potíží může starý svět ještě snést. Když jsem udělal tohle okno, nevypouštěl jsem dovnitř na chvíli pouze oblohu. Vpustil jsem dovnitř město. Dívám se na ně a kladu si otázku, co z něho povstane za sto let.“

Komisařova sentimentálnost Baleyho odrazovala, ale pohled ven jej vzrušoval. I když zakalen pošmourným počasím, byl výhled na město nádherný. Policejní úřad byl v horní části radnice, a radnice se zvedala vysoko. Při pohledu z komisařova okna se okolní věže zkracovaly a bylo jim vidět na špice. Jako by množství prstů sahalo vzhůru. Měly slepé, bezvýrazné zdi. Tvořily vnější krunýř lidských úlů.

„Vlastně lituji, že prší,“ řekl komisař. „Není vidět Vesmírné město.“

Baley pohlédl k západu, leč komisař měl pravdu.

Obzor se zatáhl. Věže New Yorku byly zamlžené a končily v prázdné běli.

„Vím, jak Vesmírné město vypadá,“ řekl Baley.

„Mám rád tenhle pohled,“ řekl komisař. „Rozeznáte je mezi dvěma sektory Brunswicku. Rozkládají se tam nízké domy. V tom je právě rozdíl mezi námi a obyvateli Vesmírného města. My se ženeme do výšky a tiskneme se těsně k sobě. U nich má každá rodina místo pro sebe. Jedna rodina, jeden dům. A mezi domy prostory. Mluvil jste už s někým odtamtud, Lije?“

„Několikrát. Asi před měsícem jsem právě odtud hovořil dálkově s jedním z nich,“ řekl Baley trpělivě.

„Ano, pamatuji si to. Ale začínám filozofovat. My a oni. Odlišný způsob života.“

Baleymu se začal trochu svírat žaludek. Čím složitěji přistupuje komisař k věci, tím horší bude asi závěr.

„Jistě,“ řekl, „ale co je na tom tak překvapujícího? Na Zemi nelze rozmístit osm miliard lidí v malých domcích. Oni mají ve svých světech místo, tak ať si žijí po svém.“

Komisař došel ke své židli a sedl si. Bez jediného mrknutí zíral na Baleyho, kterého viděl zmenšeného v konkávních čočkách brýlí. Řekl: „Každý není tak snášenlivý k odlišným kulturám. Ať už k našim, nebo k vesmířanským.“

„Dobrá. Co však dál?“

„To, že před třemi dny zemřel jeden Vesmířan.“

Teď je to tady. Koutky Baleyho úzkých úst se zvedly, leč změna výrazu na jeho dlouhé, smutné tváři se nedala postřehnout.

„To je zlé,“ řekl. „Doufám však, že to způsobilo něco nakažlivého. Bacil. Snad nachlazení.“

Komisaře jako by to polekalo.

„O čem to mluvíte?“

Baley se nepokusil to vysvětlit. Každý věděl, s jakou pečlivostí Vesmířané vymýtili choroby na svých planetách. Ještě pověstnější byli ve snaze, aby se, pokud to jen bylo možné, vyhýbali Pozemšťanům, prolezlým nemocemi. Komisař měl daleko k tomu postřehnout Baleyho sarkasmus.

„Mluvím jen tak,“ řekl Baley. „Na co zemřel?“ Obrátil se zase k oknu.

„Zemřel na to, že přišel o hrudník,“ řekl komisař. „Někdo ho rozstřílel.“

Baley ztuhl v zádech. Řekl, aniž se otočil: „A o čem to mluvíte vy?“

„Mluvím o vraždě,“ řekl komisař měkce. „Jste detektiv. Víte, co je to vražda.“

Nyní se Baley obrátil.

„Ale Vesmířan? Před třemi dny?“

„Ano.“

„Kdo to spáchal? Jak?“

„Vesmířané tvrdí, že to byl Pozemšťan.“

„To je nemožné.“

„Pročpak? Vy nemáte rád Vesmířany. Já je nemám rád. Kdo je má na Zemi rád? Někdo je neměl rád o něco víc, a to je vše.“

„Jistě, ale...“

„V továrnách v Los Angeles vypukl požár. V Berlíně nastal masakr robotů. V Šanghaji bylo povstání.“

„Dobrá.“

„To všechno ukazuje na vzrůstající nespokojenost. Snad na vznik nějaké organizace.“

„Komisaři, to nechápu,“ řekl Baley. „Z nějakého důvodu mě snad zkoušíte?“

„Cože?“ Komisař se zdál být skutečně vyveden z míry.

Baley na něho zíral: „Před třemi dny byl zavražděn Vesmířan a Vesmířané si myslí, že vrahem je Pozemšťan. Doteď,“ poklepal prstem na stůl, „se na nic nepřišlo. Je to v pořádku? Komisaři, to je k nevíře. U Jehovábela, komisaři, kdyby se taková věc skutečně stala, smetla by New York ze zemského povrchu.“

Komisař zavrtěl hlavou.

„Tak jednoduché to není. Podívejte se, Lije, byl jsem tři dny pryč. Měl jsem poradu se starostou. Byl jsem ve Vesmířanském městě. Byl jsem ve Washingtonu, hovořil jsem se Zemským vyšetřovacím úřadem.“

„Tak? A co tam vyšetřovatelé říkají?“

„Říkají, že je to naše věc. Je to uvnitř městských hranic. Vesmířanské město patří právně pod New York.“

„Ale s právy nedotknutelnosti.“

„Vím, k tomu přijdu.“

Komisař uhnul očima před upřeným Baleyho pohledem. Vypadalo to, že si najednou připadá jako Baleyho podřízený a že Baley se chová tak, jako kdyby tuto skutečnost přijal.

„Vesmírané si z toho mohou pomoci sami,“ řekl Baley.

„Okamžik, Lije,“ řekl komisař. „Ne tak zhurta. Snažím se to s vámi probrat přátelsky. Chtěl bych, abyste věděl, v jakém jsem postavení. Byl jsem tam, když ta zpráva přišla. Měl jsem s ním schůzku... s Rojem Nemenuhem Sartonem.“

„S obětí?“

„S obětí.“ Komisař povzdychl. „Ještě pět minut, a byl bych já sám objevil mrtvolu. Jaký by to byl otřes! Ale už to, co se stalo, bylo tak strašně surové! Řekli mi o tom, když mě potkali. Tři dny to na mně leželo jak můra, Lije. Všechno na mě začalo padat, a ještě ke všemu jsem neměl ani čas dát si spravit brýle. Příště se to už nestane, alespoň ne s brýlemi. Objednal jsem si troje.“

Baley si vytvořil v mysli obraz. Viděl hezké štíhlé postavy Vesmíranů přicházet ke komisaři s tou zprávou, představil si, jak mu ji bez jakéhokoliv upozornění sdělují svým chladným způsobem. Julius si musel sundat a vyčistit brýle. Jistě pod tíhou té události je upustil, potom nepochybně zíral v zamyšlení na střepy, mumlaje svými plnými rty nesrozumitelná slova. Baley si byl jist tím, že komisař byl alespoň pět minut vyveden více z míry svými rozbitými brýlemi než vraždou.

„Jsem v pekelném postavení,“ pokračoval komisař. „Jak říkáte, Vesmírané užívají práva nedotknutelnosti. Mohou tedy trvat na vlastním vyšetřování a podat jakoukoliv zprávu své vlastní vládě. Vnější světy toho mohou využít k tomu, aby od nás požadovaly nesmírné odškodné. A víte, jak se tohle bude lidem líbit.“

„Kdyby Bílý dům dal souhlas k placení, spáchal by politickou sebevraždu.“

„A jinou sebevraždu by spáchal, kdyby ho nedal.“

„Nemusíte mi to podrobně líčit,“ řekl Baley. Byl ještě chlapec, když zářivé, ocelově lesklé křižníky z mimozemského prostoru vysadily vojáky ve Washingtonu, New Yorku a Moskvě, aby se zmocnili toho, co pokládali za své.

„Tak to vidíte. Platit, nebo neplatit, v tom je ta potíž. A jediný způsob, jak z toho vyjít, je vypátrat vraha vlastními silami a vydat jej Vesmíranům. To záleží jenom na nás.“

„Co to předat ZVÚ? I když to z právního hlediska patří pod naši soudní pravomoc, jde v tom o otázku mezihvězdných styků...“

„ZVÚ to odmítne. Je to příliš ožehavé a je to naše záležitost.“ Zvedl na okamžik hlavu a pohlédl ostře na svého podřízeného. „A to není dobré, Lije. Každému z nás hrozí nebezpečí, že ho to bude stát místo.“

„Nás všechny nahradit? Nesmysl. Nejsou odborníci, kteří by to mohli dělat,“ řekl Baley.

„Jsou,“ řekl komisař. „Roboti.“

„Cože?“

„R. Sammy znamená pouhý začátek. Dělá poslíčka. Jiní mohou hlídat expresní spoje. Hrom do toho, kamaráde, znám Vesmířany trochu líp než vy a vím, co dělají! Existují roboti, kteří mohou zcela dokonale vykonávat vaši i mou práci. Lze nás vyřadit. Neuvažujte jinak. A v našem věku...“

„Chápu,“ řekl Baley nevrle.

Zdálo se, že komisař upadl do rozpaků.

„Promiňte, Lije.“

Baley přikývl a snažil se nemyslet na svého otce. Komisař tu historii přirozeně znal.

„Kdy začalo to nahrazování?“ zeptal se Baley.

„Podívejte se, Lije, děláte se naivním. Stále to probíhá. Po celých pětadvacet let to probíhá, od chvíle, kdy sem přišli Vesmířané. To je vám známo. Teď se to jenom zvětšuje, nic víc. Jestliže

tento případ zkažíme, značně přiblížíme chvíli, kdy se budeme moci zastavit a těšit se na penzi. A naopak, Lije, jestliže to vyřešíme úspěšně, odsune se tato otázka někam do budoucnosti. A to by byla výhodná příležitost pro vás.“

„Pro mě?“ řekl Baley.

„Stal byste se velitelem celé akce, Lije.“

„To nepůjde, komisaři. Mám jenom hodnost C 5.“

„Chtěl byste jistě hodnost C 6, ne?“

„Zda bych chtěl?“ Lije znal výhody, které hodnost C 6 přinášela. Místo k sezení v rychlodráze v době dopravní špičky a nejenom od desíti do čtyř. Větší výběr v jídelnách sekce. Dokonce naděje na lepší byt a pro Jessii přiděl pobytný v soláriu.

„Chci,“ řekl. „Jistě. Proč ne. Ale co se mi stane, když se mi nepodaří ten případ vyřešit?“

„Proč by se vám to nepodařilo, Lije?“ lichotil mu komisař. „Jste schopný člověk. Jste jedním z nejlepších, které tu máme.“

„Ale v mém oddíle je na půl tuctu mužů s vyšším postavením. Proč by se měli vynechat?“

Baley nevyslovil to, co tak zřetelně vyjadřoval jeho výraz, totiž že komisař porušuje pravidla normálního postupu proto, že jde o mimořádně naléhavý případ.

Komisař založil ruce.

„Ze dvou důvodů. Pro mne prostě nejste jenom nějaký detektiv, Lije. Jsme přátelé. Nezapomínám, že jsme společně studovali. Někdy to tak vypadá, ale to vzniká z našich rozdílných úředních postavení. Jsem však váš přítel a tohle je ohromná příležitost pro správného člověka. Chci, abyste to vzal.“

„To je jeden důvod,“ řekl Baley chladně.

„Druhým důvodem je to, že vás pokládám za svého přítele. Potřebuji, abyste mi prokázal službu.“

„Jakou službu?“

„Chtěl bych, abyste pro toto vyšetřování přijal kolegu z vesmíru.“

Takovou podmínku si položili Vesmířané. Slíbili, že vraždu neohlásí. Souhlasili, že vyšetřování zůstane v našich rukou. Na oplátku trvají na tom, že musejí mít v celém vyšetřování svého zástupce. V celém vyšetřování!“

„To vypadá, jako kdyby nám vůbec nedůvěřovali.“

„Rozhodně. Chápete jejich stanovisko. Neprovedeme-li dobře šetření, mnoho lidí u nich bude mít potíže s vládou. Přiznám jim právo pochybovat, Lije. Chci věřit, že mají dobré záměry.“

„Jsem si tím jist, komisaři. Právě v tom je ta potíž.“

Komisař se na něj podíval zklamaně, ale přesto pokračoval: „Jste ochoten spolupracovat s Vesmířanem, Lije?“

„Žádáte to jako laskavost?“

„Ano, žádám vás, abyste převzal celou věc se všemi podmínkami, které si Vesmířané kladou.“

„Přijmu toho Vesmířana, komisaři.“

„Díky, Lije. Bude muset bydlet u vás.“

„Ach ne, to ne.“

„Rozumím. Rozumím. Ale máte velký byt, Lije. Tři místnosti. Jenom jedno dítě. Můžete ho přijmout. Nebude vám na obtíž. Ani v tom nejmenším. Musí se to tak udělat.“

„Jessii se to nebude zamlouvat. To vím.“

„Tak Jessii řekněte,“ a komisař při tom hleděl naléhavě, tak naléhavě, že se zdálo, jako by jeho oči přímo propalovaly otvory ve sklech jeho brýlí, „že když uděláte tohle pro mne, já zase udělám všechno, abyste přeskočil až do C 7, Lije. Do C 7!“

„Dobrá, komisaři, souhlasím.“

Baley se pozvedl ze židle, zachytil Enderbyho pohled a zase si sedl.

„Ještě něco?“

Komisař pomalu přikývl.

„Ještě jedna věc.“

„Jaká?“

„Jméno vašeho spolupracovníka.“

„Na tom nezáleží.“

„Vesmírané,“ řekl komisař, „jednají zvláštním způsobem. Kolega, kterého posílají, to není... to není...“

Baley rozevřel široce oči.

„Počkejte!“

„Pochopil jste to, Lije! Musíte. Není jiné východisko.“

„Aby u mne bydlel? Něco takového?“

„Jako přítel vás o to prosím.“

„Ne. Ne!“

„Lije, v tomhle nemohu důvěřovat nikomu. Mám vám to znovu vysvětlovat? Musíme spolupracovat s Vesmířany. Musíme mít úspěch, máme-li zadržet trestné lodě z vesmíru. Ale nemůžeme ho mít starým způsobem. Dostanete se k jednomu z jejich robotů. Jestliže on ten případ rozřeší, jestliže bude moci ohlásit, že jsme neschopní, budeme úplně zničeni. My jako policejní úřad. Chápete to, ne? A tak budete mít v rukou velmi ožehavou věc. Budete s ním muset spolupracovat, leč musíte to provést tak, abyste ten případ vyřešil vy, a nikoliv on. Rozumíte?“

„Myslíte, abych s ním stoprocentně spolupracoval, s výjimkou toho, že mu podríznu krk? Abych mu poklepal na rameno, nůž v ruce?“

„Co jiného můžete udělat? Není jiné východisko.“

Lije Baley stál plný nerozhodnosti.

„Nevím, co tomu řekne Jessie.“

„Promluvím s ní, jestliže chcete.“

„Ne, komisaři.“ A hluboko se nadechl. „Jak se jmenuje můj kolega?“

„R. Daneel Olivaw.“

„Teď není čas hrát si se slovy, komisaři,“ řekl smutně Baley. „Přijímám tu práci, užijme tedy jeho plné jméno. Robot Daneel Olivaw!“

Kapitola 2

Jízda expresní dráhou

Expresní dráhu tak jako vždy zaplňoval obvyklý dav. Cestující s místy k stání mířili na dolní nástupiště, a druzí, s právem na místa k sezení, na nástupiště horní. Jednotlivý proud lidí vytékal z expresní dráhy po pohyblivých schodištích k místnímu spojení nebo ke stanovištím, která ho po schodech nebo po mostech odváděla do nekonečného bludiště městských sekcí. Jiný, stejně nepřetržitý proud lidí, vnikal po pohyblivém schodišti dovnitř k expresní dráze z opačné strany.

Bylo tu nekonečně mnoho světél. Zářící stěny a stropy, z nichž jako by prýštil chlad, dokonce světélkování. Zažehující se reklamy, přitahující pozornost. Tvrdé, neustávající záblesky „světelných červů“, jež hlásaly SMĚR DO SEKCE JERSEY, PODLE ŠIPEK DO EAST RIVER SHUTTLE, HORNÍ NÁSTUPIŠTĚ PRO VŠECHNY SMĚRY DO SEKCE LONG ISLAND.

Žádná směrovka do Vesmírného města, pomyslel si Baley.

Přecházel z pásu na pás s lehkostí získanou celoživotním cvikem. Děti se učí „skákat po pásech“, sotva se jen naučily chůzi. Baley téměř necítil trhnutí, které při každém jeho kroku působilo zrychlení pohybujícího se pásu. Ani si neuvědomoval, že tuto sílu vyrovnává předklonem. Během půl minuty se dostal na poslední pás, pohybující se šedesátimílovou rychlostí, a mohl nastoupit na ohrazenou a zasklenou pohyblivou plošinu, která tvořila expresní dráhu.

Žádná směrovka do Vesmírného města, pomyslel si.

Směrovka není třeba. Máte-li tam co dělat, znáte cestu. Neznáte-li cestu, nemáte tam co dělat. Když asi před pětadvaceti lety došlo k založení Vesmírného města, vznikla silná snaha vytvořit z něho veřejně přístupné místo. Davy lidí z města proudily tím směrem.

Vesmířané tomu udělali konec. Zdvořile (byli vždycky zdvořilí), taktně, leč nekompromisně postavili mezi město a sebe bariéru. Vytvořili komisi pro vystěhovalectví, spojenou s celním dohledem. (Jestliže jste tam měli co dělat, prokázali jste svou totožnost, dali jste se prohledat a podstoupili jste lékařskou prohlídku a dokonalou dezinfekci.)

To vyvolalo nespokojenost. Přirozeně. Víc nespokojenosti, než si to zasloužilo. Dostatečně nespokojenosti k tomu, aby se stala vážnou překážkou v modernizaci města. Baley si pamatoval na bariérové bouře. Patřil k davu, který pronikl zábradlím expresní dráhy, namačkal se na sedadla bez ohledu na hodnostní výsady, běžel podél pohyblivých pásů i přes ně, dáváje v sázku, že si přerazí vaz, a usadil se po dobu dvou dnů těsně u bariéry Vesmírného města, provolával hesla a ničil městský majetek, naplněn touhou v tomto ničení se vybit.

Baley, když se chvíli rozpomínal, dodnes dovedl zazpívat tehdejší popěvky. Například ČLOVĚK SE NA ZEMI NARODIL na starou lidovou melodii s říkankovým nápěvem „tralalala tidly lá“.

*Člověk se na Zemi narodil, neslyšíš?
Na Zemi, na které pořád žil, neslyšíš?
Vesmířane, ztrať se jemně
ze všech tváří naší Země!
Zatracený Vesmířane, neslyšíš?*

Měl stovku slok. Jen málo jich mělo vtip. Většinou byly hloupé, mnohé byly obhroublé. Ale každá končila „Zatracený Vesmířane, neslyšíš?“ Byly to zbytečné nadávky do tváře Vesmířanů. Nadávky na to, co Pozemšťany uráželo nejvíce: že Vesmířané stále pokládali pozemské tvory za nositele všech nemocí.

Vesmířané přirozeně neodešli. Dokonce ani nemuseli použít žádnou ze svých útočných zbraní. Už dávno se zastaralé pozemské flotily poučily o tom, že přiblížit se k jediné lodi Vnějších světů je sebevražda. Když se v prvních dnech, kdy Vesmírné město vzniklo, pozemské letouny odvážíly přeletět jeho hranice, prostě zmizely. Nanejvýš se na Zemi našly jejich trosky.

A nikdo nebyl takový blázen, aby zapomněl na účinek subéteriálních ručních granátů, kterých použili proti Pozemšťanům ve válkách minulého století.

Tak Vesmířané sídlili za svou bariérou, která sama byla plodem jejich pokročilé vědy, a na Zemi neexistoval způsob, jak ji prolomit. Čekali prostě na své straně bariéry, dokud město samo neuklidní dav pomocí uspávacího a dávivého plynu. Věznice potom zaplnili vzbouřenečtí vůdcové, nespokojenci a ti lidé, kteří byli zatčeni pouze proto, že byli nablízku. Po krátké době se zase všichni dostali ven.

Po určité době Vesmířané svá omezující nařízení zmírnili. Odstranili bariéru a městská policie převzala dozor nad nedotknutelností Vesmírného města. To nejdůležitější ze všeho, lékařská prohlídka, ztratilo hodně ze své obtížné dotěrnosti.

Nyní, pomyslel si Baley, by se mohl běh událostí obrátit. Jestliže si Vesmířané skutečně myslí, že do Vesmírného města pronikl Pozemšťan a spáchal vraždu, mohli by zase obnovit bariéru. To by bylo špatné.

Vyjel na nástupiště expresní dráhy, prošel oddělením k stání na spirálovou rampu, která vedla na horní plošinu, a posadil se tam. Nezastrčil si však lístek vyznačující jeho hodnost za stuhu

na klobouku, dokud neprojel poslední sekci Hudsonu. Nějaký C 5 neměl právo na sedadlo v pásmu ohraničeném na západě Long Islandem a na východě Hudsonem a ačkoli v této chvíli bylo hodně míst volných, kterýkoliv z dopravních dozorců by jej automaticky vykázal. Lidé stále poslušněji dodržovali rozřídění na hodnosti a Baley se ve vši počestnosti pokládal za člověka z lidu.

Vzduch, narážející na zakřivené větrné chrániče, umístěné zezadu nad každým sedadlem, vydával charakteristický hvízdavý zvuk. Nedalo se při něm mluvit, ale dalo se přemýšlet, byl-li člověk na to zvyklý.

Pozemšťané byli většinou v tom či onom smyslu středověkáři. Nebylo to nesnadné, neboť to znamenalo pouze vracet se myšlenkami zpět do doby, kdy Země byla jediným světem, a nikoliv jen jedním z padesáti. A se všemi nevýhodami jednoho z padesáti.

Najednou Baley trhl hlavou prudce doprava, když zaslechl ženský výkřik. Nějaká žena upustila svou kabelku. Zahlédl ji na okamžik, drobný světle růžový předmět, odrážející se proti chmurné šedi pohybujících se pásů. Cestující spěchající z expresu ji nepochybně odkopl na pomalejší pás, takže majitelka se nyní od své věci nezadržitelně vzdalovala.

Baley se zašklebil. Mohla by ji dostihnout, kdyby byla tak duchapřítomná, že by přešla na pás pohybující se pomaleji, a kdyby ji nikdo neodkopl na tu či onu stranu. Nikdy se nedoví, zda to udělala, nebo ne. Celý výjev byl již téměř míli za ním.

Pravděpodobně ji nedostala. Statistiky udávaly, že průměrně každou třetí minutu někdo něco na pásech někde ve městě ztratí a už nikdy to nenalezne. Byla to jedna z potíží moderního života.

Baley rozvažoval. Kdysi to bylo jednodušší. Všechno bylo jednodušší. A to právě dělá z lidí středověkáře.

Být středověkářem lze různými způsoby. Julius Enderby, který je bez fantazie, to dělá tak, že si přivlastňuje zastaralé zvyky. Brýle! Okna!

Pro Baleyho to znamenalo studovat dějiny. Zejména lidové obyčej.

Nyní město! Město New York, ve kterém žil a s nímž byl spjat. Rozlehlejší než kterákoliv jiná města, mimo Los Angeles. S větším počtem obyvatel než kterékoliv jiné město mimo Šanghaj. Bylo staré pouhá tři století.

Popravdě řečeno, v této zeměpisné oblasti již předtím existovalo něco, čemu se říkalo město New York. Toto primitivní nakupení obyvatelstva existovalo již před třemi tisíci, nikoli třemi sty lety, ale to nebyl skutečný New York.

Tenkrát žádná města nebyla. Pouze hromady malých a velkých obydlí pod volným nebem. Podobaly se poněkud vesmířanským domům, ale přirozeně se od nich značně odlišovaly. Těchto hromad (největší jen vzácně dosáhly deseti miliónů obyvatel, většina neměla však ani milión) bylo roztroušeno na Zemi tisíce. V moderním měřítku hospodářsky naprosto nedostačovaly.

Růst obyvatel donutil Zemi, aby zvýšila výkonnost. Planeta mohla uživit dva, tři, dokonce pět miliard lidí, snižujíc postupně životní úroveň. Jakmile však obyvatelstvo dosáhlo osmi miliard, výhled do budoucnosti přinášel hrozbu hladu. V lidské kultuře se musely provést rozhodující změny, zejména když Vnější světy (které před tisíci lety byly koloniemi Země) ukázaly, že zákazy přistěhovalectví myslí velmi vážně.

Rozhodující změnu v průběhu víc než tisíciletých dějin Země přivodila postupná tvorba měst. Musela se vytvářet obrovitá, aby v sobě soustředila veliký výkon. Na to se přicházelo, i když nevědomky, již ve středověku. Domácí výroba ustoupila továrnám a továrny se spojily v průmysl světadílů.

Pomysleme na nedostatečnost a na nevyužití sta tisíce domů pro sto tisíc rodin oproti sto tisíci jednotkám v sekci. Na sbírku knižních filmů v každém domě oproti filmovému středisku v sek-

ci. Na soukromou televizi pro každou rodinu oproti společnému promítacímu systému.

Nebo tahle věc, to prostoduše pošetilé a nekonečné rozmnožování kuchyní a koupelen oproti naprosto dokonalým jídelnám a sprchám v kulturních zařízeních města.

Na Zemi hynulo stále více vesnic, městysů a měst a pohlcovala je městská centra. Tento vývoj zpomalily jen vyhlídky na následky atomové války. Když se vynalezl ochranný silový štít, vývoj se překotně zrychlil.

Městská kultura představovala to nejúčelnější rozdělování potravin, stále vzrůstalo využití kvasinek a řas. Město New York se rozrostlo na dva tisíce čtverečních mil a při posledním sčítání mělo přes dvacet miliónů obyvatel. Na Zemi bylo na osm set velkých měst s průměrným počtem deset miliónů obyvatel.

Každé město se stalo polonezávislou jednotkou, hospodářsky téměř soběstačnou. Stačilo uzavřít je střechou, obehnat hradbou, zapustit je do země. Stalo se ocelovou jeskyní, obrovskou, sebe samu spoutávající jeskyní z oceli a betonu.

Bylo možno postavit je vědecky. V jeho středu byl obrovský celek správních úřadů. Kolem se rozprostíraly jednotlivé obytné sekce, pečlivě uspořádané jedna vzhledem k druhé, a spojovala je expresní dráha i místní linky. Na předměstích byly továrny, plantáže s řasami, pole s kvasinkami a energetické zdroje. Ve vši té spleti bylo vodovodní potrubí a kanalizace, školy, věznice a obchody, energetické linky a dopravní prostředky.

Nedalo se již pochybovat, že právě město představuje vrchol lidské snahy ovládnout okolí. Nikoliv vesmírné lety, nikoliv padesát kolonizovaných světů, které si nyní nedaly sáhnout na svou nezávislost, ale město.

Prakticky nikdo z pozemského obyvatelstva nežil mimo města. Za jejich hranicemi byla divočina, prostor pod volným nebem, na nějž málokdo dokázal pomyslet beze strachu. Volného prostoru

bylo však nezbytně třeba. Byla v něm voda, bez níž se člověk nemohl obejít, uhlí a dřevo, které byly jedinými a základními surovinami pro výrobu umělých hmot a pro věčný vzrůst kvasinek. (Nafta se už dávno vyčerpala, ale kvasinky, bohaté na olej, tvořily dostatečnou náhradu.) Na půdě mezi městy byly stále ještě doly a užívalo se jí stále ještě, a víc než si lidé uvědomovali, k pěstování plodin a k pastvě dobytka. Nedostačovalo to, ale hovězí, vepřové a obilniny byly vždycky vítány na luxusním trhu nebo se hodily na vývoz.

Ale řídit doly a statky, spravovat farmy, čerpat vodu, k tomu bylo zapotřebí jen málo lidí, a ti prováděli dozor na dálku. Roboti vykonávali tuto práci lépe a byla s nimi menší starost.

Roboti! V tom byla ta obrovitá ironie. Právě na Zemi se uskutečnil vynález pozitronového mozku a rovněž na Zemi se poprvé použil robot k tomu, aby vyráběl.

Nikoliv na Vnějších světech. Ačkoliv Vnější světy se vždycky tvářily, jako kdyby robot pocházel z jejich kultury.

Svým způsobem ovšem na Vnějších světech dokázali roboty využít efektivněji. Tady na Zemi roboti pracovali vždy jen v dolech a na polnostech. Až v posledním čtvrtstoletí, prosazování Vesmířany, pronikali roboti pozvolna do měst.

Města byla dobrá. Každý, mimo středověkáře, věděl, že za ně není náhrada, žádná rozumná náhrada. Jediná potíž spočívala v tom, že přestávala vyhovovat. Počet pozemského obyvatelstva stále vzrůstal. Při všem, co města dokázala vyrobit, by jednoho dne množství kalorií určené pro jednoho obyvatele pokleslo jednoduše pod hranici, která umožňuje život.

Vše zhoršovalo i to, že tu byli Vesmířané, potomci prvních vystěhovalců ze Země, žijící v přepychu na svých málo osídlených světech, řízených roboty. S chladným rozmyslem si hájili pohodlný život, který vyplýval z malé zalidněnosti jejich světa, a z toho důvodu udržovali nízkou porodnost a nepřijímali vystěhovalce z přelidněné Země. A to...

Vesmírné město v dohledu!

Baley si podvědomě uvědomil, že se přiblížil k sekci Newark. Kdyby pokračoval dál, odvezlo by ho to k Trentonské sekci a zabočil by do samého středu kvasinkových plantáží, plných teplé a zatuchlé vůně.

Šlo jen o správný odhad času. Trvalo mu určitou dobu, než se dostal na rampu, určitou dobu, než si proklestil cestu mezi cestujícími k stání, určitou dobu, než prošel kolem zábradlí a otvorem ven, určitou dobu, než přeskákal zpomalující se pásy.

Když to všechno provedl, dostal se přesně k východu z vlastního nástupiště. Vědomě však své kroky neřídil ani okamžik. Kdyby to byl tak dělal, jistě by mu to nebylo vyšlo.

Baleyho tu sevřela neobvyklá osamělost. Na nástupišti s ním byl pouze policista a mimo hukot expresní dráhy tu vládlo téměř nepříjemné ticho.

Policista se přiblížil a Baley mu netrpělivě ukázal odznak. Policista mu rukou dal znamení, že může projít.

Průchod se zúžil a třikrát či čtyřikrát ostře zahýbal. Bylo to uděláno se zcela zřejmým záměrem. Pozemští demonstranti se tu nemohli nahromadit a přímý útok nebyl možný.

Baley byl rád, že se ujednalo, aby se setkal se svým spolupracovníkem na této straně Vesmírného města. Nezamlouvala se mu myšlenka na lékařské vyšetření, byť prováděné s pověstnou zdvořilostí.

Jakýsi Vesmířan stál v místě, kde řada dveří vyznačovala otvory, vedoucí do volného prostoru a do budov Vesmírného města. Byl oblečen podle pozemské módy. Měl kalhoty přiléhavé v pase, volně splývající u kotníků, se svislými barevnými pruhy na každé nohavici, obyčejnou textronovou košili na zip s rozhaleným límcem a nabíranou na zápěstích. Ale byl to Vesmířan. Bylo cosi zvláštního v tom, jak stál, ve způsobu, jakým držel hlavu, v klidných a citový výraz postrádajících rysech širokého obli-